KÖKLERDEN GÖKLERE

TÜRK MİTOLOJİSİ

Resimleyen
Hümeyra Yorgancı

GÖZDE DERE

CEREN KONDAL • TUĞBA GÜNDAL

Psikolojik Danışman
Şevval Demirezen

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2072
ÇOCUK / GENÇLİK: 48

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-666-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Ayşegül Karayama

Psikolojik Danışman: Şevval Demirezen

Kapak Tasarımı ve Grafik Uyarlama: Atölye Balık

Baskıya Hazırlayan: Damla Acar

Kapak Baskısı: İmak Ofset

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın AŞ
Akçaburgaz Mah. 137. Sokak Nu:12 Esenyurt/İstanbul
Tel: (0212) 444 62 18
Sertifika Nu: 71320

İstanbul-2024

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Gözde Dere: Esnaf bir baba ve anaokulu öğretmeni bir annenin tek kızı olarak 1981'de Tekirdağ'da doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Tekirdağ'da bitirdi. 2003 yılında Hacettepe Üniversitesi Felsefe bölümünden mezun oldu. Ardından Ankara Üniversitesi Felsefe öğretmenliği tezsiz yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2007 yılında ilk görev yeri Kars Digor'a atandı. Üç buçuk yılın ardından biriktirdiği anılarla memleketine tayin oldu. 2011 yılında evlendi. Alp ve Ali adında iki oğlu var. Okumayı, araştırmayı, Türk mitolojisini çok seviyor. Öğrenimine Namık Kemal Üniversitesi, Sosyoloji bölümünde yüksek lisans yaparak devam ediyor. Hâlâ Süleymanpaşa Bilim ve Sanat Merkezinde felsefe öğretmenliği yapmakta.

Ceren Kondal: 2005 yılında Tekirdağ ilinde doğdu, ilkokul ve ortaokulu orada okudu. Tekirdağ Anadolu Lisesine ve aynı zamanda Bilim Sanat Merkezine gitmekte. Çocukluğundan beri çizim yapıyor, arkadaşı ve öğretmeniyle bu kitabı yazmaya başladıklarından beri kesit yazıları ve şiirler yazıyor.

Tuğba Gündal: 2006 yılında Afyonkarahisar'da doğdu. Eğitim hayatına Tekirdağ'da başladı. Tekirdağ Anadolu Lisesinde ve aynı zamanda Bilim Sanat Merkezinde eğitimine devam ediyor. Kitap okumayı çok seviyor ve bu sevgiden insanlara da aşılayabilmek için amatör olarak hikâyeler ve denemeler yazıyor.

Hümeyra Yorgancı: 1995 yılında İstanbul'da doğdu. Renkleri, doğayı, masalları, mitleri ve seyahat etmeyi çok seviyor. Eli kalem tutmaya başladığından beri resim yapıyor ve ressam olmak istiyordu. Öğrencilik yılları boyunca ve hatta hayatının tüm dönemlerinde çizmeye devam etti. Ressam Cemal Toy ile çalışmaya başladıktan sonra sanat hayatında kendisi için büyük adımlar attı. Yurt dışında ve yurt içinde atölyelere ve sergilere katıldı. Çocuklar için atölyeler vermeye başladı. Bugün ünlü bir ressam olma hayali devam ederken aynı hayali paylaşan çocuklar için ders vermeye devam ediyor ve aynı zamanda çok sevdiği çocuklara ilham olmak için çiziyor.

İÇİNDEKİLER

GÜN ANA
İnsanlığın İlk Ninesi / 12

AY ATA
İnsanlığın İlk Dedesi / 13

KAYRA HAN
Tanrıların Babası / 14

ÜLGEN HAN
İyilik Tanrısı / 16

ERLİK HAN
Yeraltı Tanrısı / 18

UMAY ANA
Yeraltı Tanrıçası / 20

OD ANA
Ateş Tanrıçası / 22

BADRAÇ
Yedi Başlı Ejderha / 23

ARÇURA
Orman Canavarı / 24

BALIK
Bolluk Timsali / 26

TEPEGÖZ
Tek Gözlü Dev / 28

DEMİRKIYNAK
Pençeli Canavar / 29

TULPAR
Kanatlı At / 30

GEYİK
Esrarengiz Bir Hayvan/ 32

KARAKONCOLOS
Kara-Kış Canavarı / 34

KORKUT ATA
Türklerin Ozanı / 35

ŞAHMERAN
Yılanların Kraliçesi / 36

KURT
Koruyucu Rehber / 38

İT BARAK
Çok Tüylü Köpek / 40

SEMRÜK-BÜRKÜT
Çift Başlı Kartal / 41

OĞUZ KAĞAN
Büyük Hun İmparatoru / 42

ALP ER TUNGA
Türk Hakanı / 44

YULUĞ TİGİN
Uğurlu Prens / 46

ULUKAYIN
Yaşam Ağacı / 48

ETKİNLİKLER! / 51

ÖN SÖZ

Sevgili okuyucular,

Toplulukların ortak değerleri ve insanların hayal gücü bir araya gelir ve mitolojiyi oluşturur. Mitoloji sadece inancı değil, içinde bulunulan coğrafyanın büyülü kapılarını da bizlere açar.

Köklerden Göklere Türk Mitolojisi ile Türk tarihinin efsanelerine hayal gücünüzün kapılarını aralayacaksınız. Geçmişten günümüze kadar gelmiş efsaneleri bizim yorumumuzla eğlenerek okuyacak, Orta Asya'dan gelen atalarınızın inançlarını öğreneceksiniz. Eskiden yaşamış karakterler, değerli olarak görülen hayvanlar, korkulan ya da aranan yaratıklar sizlerin okuyuşuyla yeniden can bulacak, hayallerinizde bedenlerine kavuşacaklar.

Günümüzden uzun zaman önce, daha Türkler Orta Asya'dayken ve İslam dini kabul edilmemişken insanlar inanacak varlıklar aramışlar. Doğada gördükleri varlıklara ve olaylara çeşitli anlamlar yükleyip kendi inançlarının temelini atmışlar. Böyle olunca pek çok hikâye, efsane ortaya çıkmış. Biz de bu efsaneleri uzun bir yolculuğun ardından sizin karşınıza çıkarıyoruz. Bakalım Orta Asya'da başladığı bilinen bu yolculuk sizleri nereye götürecek?

Peki biz kimiz?

Ben Tekirdağ Bilim ve Sanat Merkezi felsefe öğretmeni Gözde Dere; proje öğrencilerim Ceren Kondal ve Tuğba Gündal.

Hep birlikte bir proje yapmak adına çıktığımız bu yolda, elde ettiğimiz bu kıymetli bilgilerin tozlu raflarda kalmasını istemedik. Bu büyülü yolculuğa hepiniz hoş geldiniz. Keyifli okumalar dileriz.

Köklerden Göklere

TÜRK MİTOLOJİSİ

GÜN ANA

İnsanlığın İlk Ninesi

Toplanın etrafıma, size çok güzel hikâyeler anlatacağım. Ben kim miyim? Gün Ana derler bana. Tüm insanların ilk büyükannesiyim. Göğün yedinci katındayım. Hemen alt katımda hepinizin yakından tanıdığı Ay Dede var. Sizden iyi olmasın, çok iyi komşumdur Ay Dede. Her ne kadar birbirimizi çok sevsek de zıt özelliklerimiz de var. Mesela ben **sıcağa** bayılırım, o ise **soğuğa**. Ben **güneyin** temsilcisiyim, o **kuzeyin**. Buna rağmen birbirimizi hiç üzmez, gül gibi geçinir gideriz. Çünkü ikimizin de istediği tek bir şey var: Bütün insanları her türlü kötülükten, fenalıktan korumak ve daima iyilikle gözetmek.

Sizler de bunun farkındasınız. Nereden mi biliyorum? Öyle olmasa hayatınızda, gelenek ve göreneklerinizde sık sık bizden bahseder miydiniz hiç! Kulağımıza geliyor, çok mutlu oluyoruz.

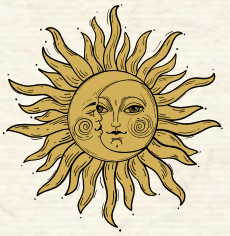
Aklıma hemencecik çok sevdiğim bir âdetiniz geliverdi bile. Türk devletlerinde kut aldığı* kabul edilen hanlar bana üç ok fırlatır. Çünkü bu hanlar güçlerini, imparatorluklarını "güneşe ok atma" töreni ile ilan ederler.

Hunlar* da bana saygıda kusur etmez, her gördüklerinde üç kez diz çökerek selamlarlar beni.

MİTOLOJİK NOT

Kadim Türkler için beni temsil eden yön, aydınlığın hüküm sürdüğü gündüzler diyarı olan güneydir. Tüm yönler bana göre isimlendirilmiştir. Gün doğusu, Gün batısı gibi.

DÜŞÜNELİM...

Yön bulma becerisine sahip olmak önemli midir?
Yön bulmak için kullandığımız aletler nelerdir?

BİLİYOR MUSUN?

Mısır mitolojisinde Güneş Tanrısı Ra'ya benzerim.

***KUT ALMAK NE DEMEK?** Yaratıcı güç tarafından hükümdar ve ailesine devleti yönetme yetkisinin verilmesidir. Bu nedenle bulundukları konum kutsal sayılmaktadır.

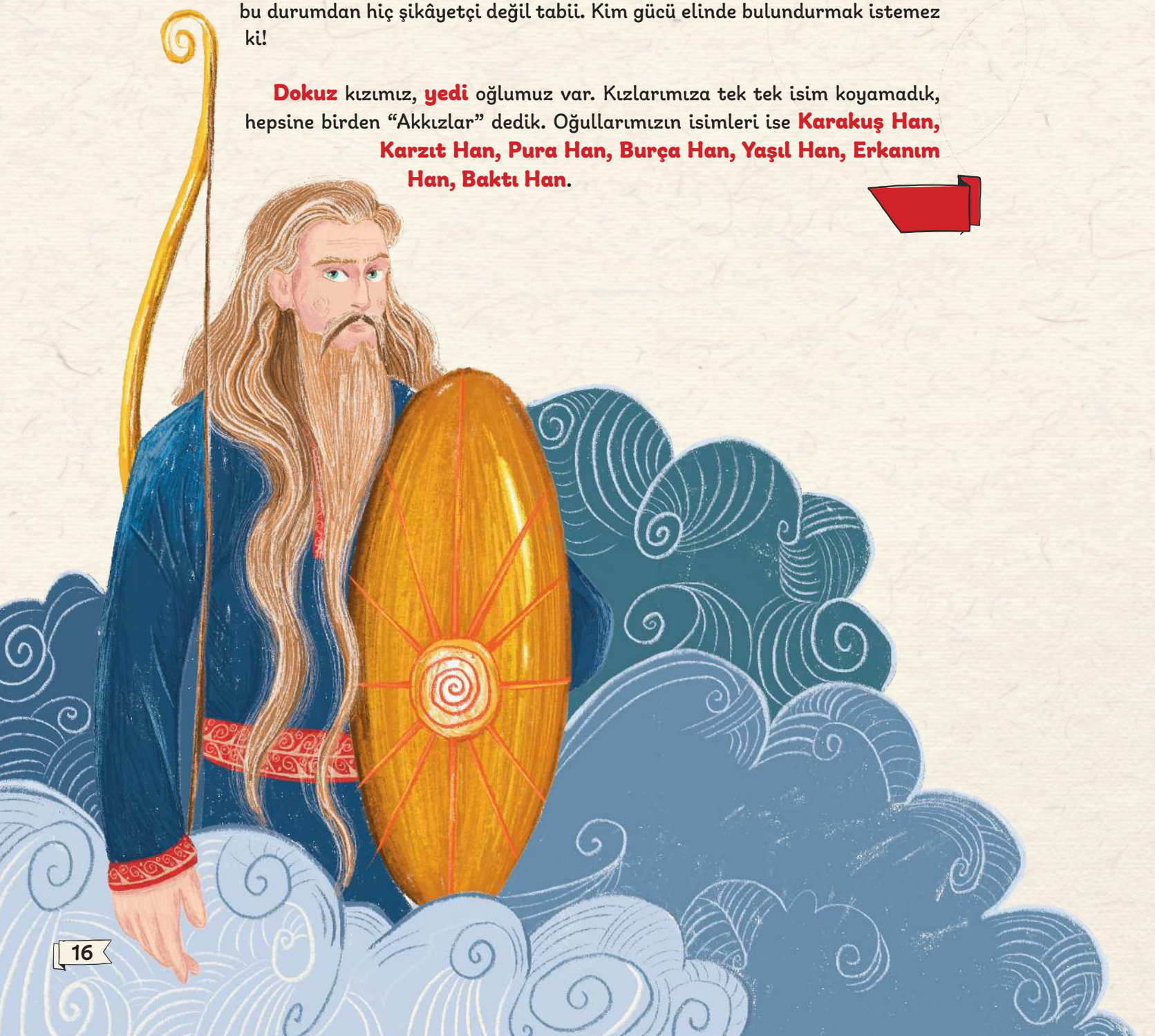
***HUNLAR KİM?** MS 4-6. yüzyıllar arasında Orta Asya, Kafkaslar ve Doğu Avrupa'da yaşayan Türklerin kurduğu ilk imparatorluktur.

ÜLGEN HAN

İyilik Tanrısı

Ben İyilik Tanrısı Ülgen. İyilik yapmak benim işim! Kayra Han'ın oğluyum. Upuzun saçlarım ve sakallarım var, eşimin ise hiç saçı yok! Tek bir tel bile. Bunun için ona Taz Hanım yani "Kel Hanım" derler. Üzülmeyin sakın çünkü kel olmak Türk kültüründe bir **güç** simgesidir. Hâl böyle olunca Taz Hanım da bu durumdan hiç şikâyetçi değil tabii. Kim gücü elinde bulundurmak istemez ki!

Dokuz kızımız, **yedi** oğlumuz var. Kızlarımıza tek tek isim koyamadık, hepsine birden "Akkızlar" dedik. Oğullarımızın isimleri ise **Karakuş Han, Karzıt Han, Pura Han, Burça Han, Yaşıl Han, Erkanım Han, Baktı Han**.

MİTOLOJİK NOT

İstanbul'a yolunuz düşerse Ayasofya'nın duvarlarındaki Umay Ana resimlerini görmelisiniz.

TULPAR

Kanatlı At

Merhaba, ben Tulpar. Ben bir atım. Hem de koskocaman **kanatları** olan bir at! Ama onları her önüne gelen göremez. Kanatlarımı karanlıkta, büyük engelleri ve mesafeleri aşarken açarım. Eğer birisi kanatlarımı görecek olursa gözden kayboluveririm. Dünyanın en uzun destanı olan **Manas Destanı**'nda, rüzgârdan bile **hızlı** koştuğumdan bahsedilir.

Rengim bazen **simsiyahtır**, bazen de **bembeyaz**. Çoook eski zamanlardan beri insanların en sadık, en güvenilir dostuyum. Fakat sadece cesur insanların! Kahramanların, yiğitlerin, bedeni ve en önemlisi yüreği güçlü olanların! Kahramanımla doğar, büyür hatta onunla birlikte gömülürüm.

KURT
Koruyucu Rehber

Merhaba! Ben Kurt. **Bozkır** topluluklarında **Türkleri** korumak için gönderilmiş kutsal bir hayvanım.

Türk efsanelerinde çok önemli bir yere sahibim. Neden mi? Çünkü çok **güçlü** ve **kuvvetliyim**. Daha da önemlisi çok dayanıklıyım. **Aklı** ve **cesareti** temsil ederim. Zor durumda olanlara rehberlik ederim.

Liderimiz **Bozkurt** adında bir erkek kurttur. Ona gökyüzünü temsil ettiği için **Gökkurt** da denir.

Bizi konu alan bazı destanlar vardır. **Oğuz Destanı, Bozkurt Destanı, Ergenekon Destanı** ve **Göç Destanı** bunlardan birkaçıdır. Bu hikâyelerin farklı anlatımları olduğunu unutmayalım!

OĞUZ KAĞAN

Büyük Hun İmparatoru

Merhaba, ben Türklerin atası Oğuz Kağan. Biliyor musunuz, doğduğumda yüzüm gök rengi, ağzım alev kırmızısıymış! Saçlarım ve kaşlarım ise kapkara. Ee ne olmuş, benim de sıra arkadaşımın kapkara saçı ve kaşı böyle, dediğini duyar gibiyim! Ama eskilerin söylediğine göre bu karalık, bir **yiğit** olunacağının işaretiymiş.

Daha da ilginç özelliklerim var. Hepimizin bildiği çok güçlü hayvanların en güçlü uzuvlarına sahibim. Mesela ayaklarım öküz ayağı, belim kurt beli, omzum samur omzu, göğsüm ayı göğsü gibidir. Bu güçlü ve farklı yapım beni bileği bükülemez bir kahraman yaptı.

Yaşamım da bir o kadar harika. Hatta şöyle diyeyim: Olağanüstü! Doğar doğmaz annemden ilk sütümü emdim ve bir daha istemedim. Çünkü yetişkinlerin yedikleri, hatta çiğ et canım çekti. Büyümem topu topu kırk gün sürdü. Düşünebiliyor musun, sadece kırk gün!

Duymuşsundur belki...
Kırk (40) sayısı hâlâ
önemli bir sayı.
Yeni doğan bebekler
kırk gün sonra
ilk gezmesine gider,
buna da
"kırk uçurma"
denir.

Dur, daha bitmedi bendeki olağanüstülükler! Bir yaşına gelmeden konuşmaya başladım. Tez vakitte at sürülerini güder ve avlanır oldum. İlk av deneyimimi anlatmak istiyorum: